

Ámulatból ámulatba

(Napló – költők olvasása közben)

Sohase tervezzél valamit véglegesre. Atyai barátunk, Vas István két bölcsességével kezdém. Öregedvén, egy vasárnap délután derűs fájdalommal mondta: magamat már nem féltém, én már öreg vagyok, de ti, fiatalok (mert hozzá képest mi akkor még valóban fiatalabbak voltunk), ki tudja, mi vár rátok. Mire én a szemébe néztem, és konokan mondtam: Pista, ilyet ne mondj, gondolj Max Jacobra! Én jártam Saint-Benoît-sur-Loire-ban, a Szent Benedek kolostorban is. Mire elkomorodott, szomorúan rám nézett, és hozzátette: igazad lehet.

Max Jacob neve mindenkinek ismerős (a magyar olvasók egyik alapverséből) a Radnóti fordította Apollinaire-képversből, *A megsebzett galamb* és a *szökőkútból*. A beszélgetés tragikumát pedig összefoglalja nekünk a francia költő (interneten olvasható) életrajza: „Max Jakob zsidó származású volt, 1915-ben katolizált, keresztelkedésének tanúja Pablo Picasso volt. 1921–26-ig, majd 1936-tól újra Saint-Benoît-sur-Loire-ban élt. A falu híres a Szent Benedek apátságról. Max Jakob 1936-tól szinte szerzetesi életet élt. 1944. február 24-én letartóztatta a Gestapo, a Drancyi gyűjtőtáborba került, ahol két hét múlva meghalt a kimerültségtől. Barátai, Jean Cocteau, Jean Moulin már nem tudtak rajta segíteni, pedig mindent megtettek érte.” Max Jacob életében Vas István feltehetően saját életútját is érzékelhette. Én legalábbis biztosan. Neki Szentkuthy Miklós volt a keresztelkedési tanúja. Halálos ágyán pedig feleségével latinul imádkozták a Miatyánkot.

A másik történet. Vas István és felesége, Szántó Piroska tudatosan megtervezték utolsó utazásukat. Valaha Velencében boldog napokat töltöttek, oda utaznak utoljára is. Fájdalmas csalódással jöttek haza. Hideg volt, szeles idő, eső egész idő alatt. Árvíz. Utóbb mégis csoda történt velük. Meghívást kaptak egy írói delegációval a Szentföldre. Ott voltam közös barátunk, Itámár

Jáoz-Keszt kiadójának társalgójában, amikor Pista átszellemült arccal érkezett vissza a Genézaret-tónál tett kirándulásukról, csónakázásáról az evangéliumi helyszínen. Az átélt Jézus-látomása sugárzott tekintetéből.

Tanulság? Kritikusként az utóbbi évtizedekben ekként, szinte tervezetlenül fedezem fel a magam számára azokat az írókat-költőket, akikről életem során korábban elfeledkeztem, vagy akiket téves előítéletek távoztattak tőlem. Az Aracs is segített néhány alaklommal ebben a tervszerűtlen ámuldozásban. Temesi Ferenc, Száraz Miklós György művészetére való rádöbbenésemről éppen itt számoltam be. Most három költőt közelíték magamhoz, éppen Száraz Miklós György baráti rábeszelésére.

* * *

Nemrég még azt ünnepeltem, ahogy Szepesi Attila a nagy költészet szintjén a *Medvecukor* című kötetében visszavarázsolja a nemzeti lét folyamatosságát, amely a nemzedékeket és a kultúrákat összekötötte, azt a világot, amelyet a huszadik század el akart törölni emlékezetünk-ből. „Barbár szonettjeiben” egyszerre idézte meg élete menetének környezetét, és láttatta a csapásokat, amelyek innen-onnan rászakadva az emberekre, szét akarták verni az összetartozás minden vágyakozását. A visszatekintő költő ironikusan rajzolta meg a küszködőket, akik foggal-körömmel ragaszkodtak valamikori önmagukhoz, környezetükhöz, kapcsolataikhoz, létükhöz a mindennapokban. A versben, az emlékezésben mégis – mint középkori szentek Fra Angelico vagy Giotto glóriás megidézéseiben – a rettenet ellenében boldoggá magasztosultak. De a vers nem várta vissza általuk a múltat, hanem a megszakadt folyamatosságért kiáltott. Egyszerre nevetve és imádkozva, elgyönyörköd-

ve az elszabadult szöveg szabálytalan, mégis oly igen stilizált és ritmikus melódiákat sugalló mondataiban. Ironikus rajz, mintha Bosch vagy Grünewald, avagy Dürer világa elevenedne meg a pókháló föllibbentésével, ugyanakkor a szavak dörömbölő ritmusa ősi kultikus ráolvasással tette és egyben fel is támasztotta a megidézett jelenet szereplőit. Az eltörölt múltat ajánlotta fel a jövőnek: vegyétek és egyétek! Éljetek vele, legyetek ti azok a ketten-hárman összehajlók, az összetartozást érzékelők, akik a létezés teljességét újra meg újra maguk köré vonzzák. A komor témák, szovjetuniós gyerekkor, szegény Kárpát-alja, oroszok, szétlőtt Budapest, és a lecsavart lángú élet a romokon is *élet maradt*. Hogy a „barbár szonettekben” hiányzik a tragikusan, siratósan drámai, miközben mégis megteremti a katarzist? A tragédia életörömeért dörömböl, varázsol, litániázik. Mint az élet mindennapjairól hírt adó énekmondó garabonciások mindig is tettek.

Megint ráérez egy magyar költő az emberiség egyetemes problémájára, mert arról, amit mint hazai veszteséget vesz számba, kiderül, hogy ugyanezt elmondhatja egy másik költő is a világ bármelyik sarkában. És akár szonettben, akár prózában egyként eljajongható ez a fájdalom. Itt és most nálunk, mintha ikertestvérek lennének: amire Szepesi Attila egy életmű során felkészült, ugyanazt prózai remekléseiben Száraz Miklós György is elénk idézi. Üzenetet hallottak? Weöres Sándor vagy Gabo, azaz Gabriel García Márquez vezetési írás közben a kezüket, vagy nagyszerű kortársunk, Kiss Anna? De még inkább a huszonegyedik század nagy hiányérzete fogalmaztatja velük rejtelmes mondataikat. Miként Finnországot újrateremtette a *Kalevala*, vagy Lengyelországot Reymont *Parasztok* látomása. Akként születik új életre a Krúdyval és Gulácsyval elsíratott Magyarország ezekben a „barbár szonettekben”, meg a *Lovak a ködben* borzongató regényműremekben.

Amit a *Medvecukor* gyermekkorra visszafájó seregszemléjében megérezett Szepesi Attila, azt a következő kötetében, a *Varázsfüvekben* már a huszonegyedik században megélhető otthontemelésre való rákérdezésként éli meg. A Trianon előtti világ rezignált tágassága ebben a kötetben, miként Száraz Miklós György regényének Rozsnyóról Pestre szakadt hősnője körül is, a szemé-

lyes létezés újabb tágasságú vágyára vált át. A teherpróba tétje: életre kelthető-e közöttünk a másokra is figyelő egyes ember, sikerül-e maga köré varázsolnia egy jól hangolt környezetet?

És akkor ebből a legmaibb problémából egyszerre csak mindketten hirtelen a huszadik századi magyar történelem legszebb eseményére figyelnek fel. Rátalálnak a mélypont ünnepélyre, az '56-os forradalom embert formáló rejtélyes pillanatára. Az év egyik nívódíjas könyvének megválasztott regény, az *Apám darabokban* mellé mostanra felzárkózik a „barbár szonettekben” kiemelt 56 vers, amely hat évtized távlatából példázattá formálja a nemzeti feltámadás valaha kamasz szemmel ellesett és akkor még csak rejtelmesnek tartott jeleneteit. Összeolvashatom – miként szerzőik is tehették – a két könyvet, hisz a szonettek nem egy jelenetét a regény dokumentálta szegedi események ihletik. A huszonegyedik századi igény munkál mindkét visszaemlékezésben: a teremtés értelmének keresése. A kifordult, groteszk sorsok célra találása.

Örülök, hogy ifjúságom nagy eseményét ma radandó művek idézik. De annak még jobban örülök, hogy a mai emberek legszemélyesebb kérdéseire éppen forradalmunk és szabadságharcunk során felbukkanó alkalmi alakok életményre ébredése tudja megadni a választ. Az esendő emberek méltóságának felkínálásával. Ezáltal annak a tizenegy napnak is más távlatot adnak a versek. A magányt legyőző összetartozásnak a sugárzása, a vesztesre született emberek sorsának értelemmel telítődése élteti Szepesi Attila diákkori emlékfoslányait. A hiány átélése, és a feltámadó életigény a veszendőséggel és kétségbeeséssel vitatkozó tragikus derű nagyszerű aktualitását jelenti.

* * *

Jártál már úgy, kedves olvasóm, hogy elkezdesz olvasni egy verskötetet, és már az első vers a legjobb költészet szintjén megragad, és ahogy tovább olvasod, ugyanazt a szerkezetet látod ismétlődni, és mégis mindegyik versnek a máságát, egyedi voltát élvezed. És akkor – mivel válogatott verseket követsz – hirtelen elkezdesz gyanúperrel élni: hány nagy indulást láttál már, amely csúfos lombhullásba vész. Erre fordítva is

elkezdted olvasni a kötetet. A legutolsó verstől, visszafelé. Lássuk, hová jutott? És ott is ugyanazzal a technikával, hasonló versszerkesztéssel szembesülsz. Erre felkiáltasz: tudta tartani!

És akkor – ez már személyes ügyemmé tette a kötetet! – közepe táján felfedezed, hogy ez a hozzád képest taknyos költő már az életútjának felén felfedezte azt, amit én csak a vénség kezdetekor, mostanában pedzegetek: hogy Szabó Lőrinc *miért* nagy költő, miként él benne és költő-utódjában egész életpályáján át egy sajátos ketősség. Ugyanaz, amit költő-utódja, Fekete Vince is első olvasható versétől kezdődően alkotásaiba bele tudott fogni. A versalkotás szemléleti alapozásában megnyilvánuló modellszerűség, az *ugyanaz* szerkesztői jelenléte és a mégis mindegyik versben jelen lévő *más* csodálatos kettősége.

Ami persze legelőször szembetűnik: az *ugyanaz*, az ismétlődően azonos szerkezeti váza a verseknek. Az időben lét, és ennek a létnek a ciklikussága. Ezt kötete közepén át is emeli Szabó Lőrinctől, egy kötetmottó formájában. Ez még persze nem az ő felfedezése. Ezt mindenki tudja Szabó Lőrincről. Amit lehet ismétlődésnek tartani, ad absurdum kimondani: valljuk be magunk között, unalmas költő. Ezt nekem mondta Nemes Nagy Ágnes. És hasonlót írt meg Ágnes valahai diákja, Tandori Dezső is. Én régebben Szabó Lőrincnek inkább ezt a modellszerűségét kutattam. Miként szerveződik nála versének formáltsága. Milyen szemlélet érvényesül általa. Az időben élés tragikus érzése, amely minden jelenetben annak már múltóságát érzékeli. Miként az emberben is már egy „kripta lakóját” látja. Lehet ekként élvezni az életet? A percet, a versek valóságos tartalmát. Egy kedves ismerősöm mondta szemembe: más ember egyszer hal meg, te naponta legalább hatszor. Ő hipochondriám alapozódására figyelt. Szabó Lőrinc meg Fekete Vince a létnek egyszerre az események egyénien megrajzolt materialitását és ugyanakkor mulandóságát érzékeli egyben ebben a szerkesztésben. Lehet ekként élni? Ezzel a tudattal? Ellene mit tud állítani az alkotó? Szabó Lőrinc a pillanat fájdalmas gyönyörét, korának versbeszédét, a tragic joy elégiáját teremti meg a magyar versben. Fekete Vince ellenben nem a szereplő ember tragikus pillanatait nagyítja fel, hanem

éppen a ciklikusan megújuló világot: a természet váltakozó voltát, a kisváros mesterembervilágának sokszázados, a maga rendjét nemzedékről nemzedékre továbbhagyományozó, már-már modoros azonosságát és a szerelmi viszony változatosságában is hasonló helyzeteket. Szabó Lőrinc még a gyermek szájába is a mulandóság tragikus bölcsességét adja („Az életet adja, adja, / egyszerre csak abbahagyja.”), Fekete Vince ellenben a gyermek beszélgetésével éppen ennek az életnek a legitimitását biztosítja. Élhetőségét mondatja el. De a felnőtt már nem tudja ezeket a jeleneteket élvezni. Vagy csak készül rá, izgatott intenzitással, vagy pedig már csak a mulandóságával szembesül fájdalmasan. Minden csak *lesz*, és minden csak *volt*. A *van* nem az ő témája. Avagy mégsem így van?

Az ő Szabó Lőrince – és mostanában már az enyém is – valami csodálatos mágikus erőt tud versei mondásába, szövegébe belerejteni. Nem az egyén, de a létezés gyönyörét, a lét csodáját. Szabó Lőrinc egyszer „spiritualizmus”-ként emlegette, és a világ létét – augustinusi értelemben – egy költő agyaként értelmezte: „Hová hívjalak magamba, mikor benned vagyok? Hová mehetnék, elhagyva eget és földet, hogy kívülről jöjjön belém az Isten, aki így szólt: betöltöm az eget és földet?” – 1925-ben, rejtetten, egy kézzel leírt fordításban önmaga és előadóművész barátja számára, feltételül szabva, hogy ki nem adható a szöveg, másszor 1947-ben, a *Tücsökzene Az elképzelt halál* ciklusában ráerősítve, diadallal publikálva. Fekete Vince pedig minden elszalasztott történetben – valójában a le nem írt, el nem beszélt jelenetekben – a mégis felidézett időbeli „köztes”-ben olyan verset alkot meg, amely – bár mindegyik lényegesen különbözik egymástól, mégis – a különbözőség által megírható, érzékelhetővé tehető létezés csodáját sugallja. Ez a sugallat az, amely a megformálás csodálatosan észrevehetetlenné varázsolt változatosságával mégis minden egyes versét külön-külön élteti, újraolvasni, újramondani készíti olvasóját.

Fekete Vince témái a természet, a hagyományos iparos város, a vasút, a mindennapi helyváltoztatás, a születés és a halál hasonlóságának és lényegét tekintve azonosságának vibrálását olvastatja. Mindegyik verse így mégis csak az élni akarás és az emberlét legfontosabb mozdu-

latának megszenteléséhez: a kézfogáshoz vezet. Ez a „Nagy Bumm” az ő költészetében. Ahonnan elvisz a verse, és ahova visszakészül. De ahol az embernek lennie kellene. A költői mesterség csodája mindkét költő esetében az ember nagy esélyét fátyolozza el, hogy rejtve megformálja.

Végül is miért nem unom ezt a kötetnyi ismétlődést? Mert csak a módszer azonos, amint a versen keresztül rátekint a körülvevő teremtett világ mulandóságára. De minden egyes vers más és más emberi viszonylatot mutat fel. Mindegyik másfajta kapcsolatot vesz górcső alá. Mindegyikből akár egy-egy nagyregényt is kibonthatna, és belőlük egy balzaci életművet is összeírhatna. És ha az nem unalmas, akkor Fekete Vince versvilágáról is elmondhatom, amit Nemes Nagy Ágnes hozzátett fanyalgó megjegyzéséhez: de ez nem jelenti azt, hogy tanárként nem tudnék egy érdekes órát tartani róla. Hiszen minden leírt jele nete olyan egyedi szöveggel alakul verssé, hogy azt csak abban az egyetlen alkotásban lehet, akkor egyszer, kimondani. Minden táj, minden társaság, minden személyes szituáció egyénien jellemzett, megismételhetetlen szövegvalóság. Miként Papp Tibor számítógépes szöveggenerátora, Fekete Vince is verseiben egyszer *van* felcsillanásokat teremt.

Csakhogya ezek az egyszeri felvillanások, bármennyire is hasonlatos világra tekintés eredményei, nála már nem csak szövegélményt nyújtanak. Hanem mindegyik vers egyszeri, egyetlen megszenvedett életvalóság kisugárzása. Melyeket oly igen közel érzek például én magam magamhoz. Ezért nemcsak becsülöm, értékelem ezt a nagyszerű költészetet, hanem személyesen magaménak is vallom. Akár én is írhattam volna. Ha tudnám. No, éppen ez a jó költészet rejtélye. Úgy mond el viszonylatokat, hogy azok „helyettünk” is, „kik szív-némaságra születtünk” mondatnak. Én például úgy olvasom ezt a gyűjteményt, hogy mindegyik vers befejezésekor máris újra kívánom olvasni, és főképpen mondani. Mert az én gondolkozásmódomból fakadó rátekintést és viszonylatokat összegezik ezek az egyes, szavanként mégis egyszerűként megszenvedve kiválogatott szövegek. Újra és újra megszenvedem „valóságukat”, és elgyönyörködöm, miként lehet helyettem is ilyen nagyon szépen fájdalmas, mégis elgyönyörködő verseket elgondolni.

Mennyi érték vesz körül mindnyájunkat. Ebben a rohanó, szétszakadó világban Fekete Vince költészete a szétszakadásokban éppen az összetartozásra figyelmeztet. Én két barátomnak köszönhetem, hogy felfigyeltem nagy értékű pályájára. Amikor Pécsi Györgyi, akinek véleményére adok, kötetéről írtam, megkívántam versei olvasását. Száraz Miklós György barátom pedig, mikor ezt említettem neki, közvetítőként hozta el ezt az egész költői pályát összefogó nagyszerű kötetet. Köszönöm nekik. Küldetéses segítségük hozzásegített a létértelmezés sajátos, felkavaró, mégis reménnyel telítő befogadásához. Erdély megint egy nagy költészettel lehet jelen a magyar irodalomban.

* * *

Tegnap, vasárnap este, a templomból hazafelé jövet hideg szembeszél csapott meg. Mielőtt eljöttem volna, Zalán Tibor sajátos versgyűjteményét olvastam, immár többedik nekifutásra. Nem ő válogatta, nem ő ajánlja az olvasóknak, tehát egy kicsit Jankovics József kollégámmal mérközgettem a költő helyett. De hát a verseket csak a költő Zalán alkotta. Minden egyes egyedében őt magát eleveníti olvasmányá. Tehát versenként izlelgetem, tartom emlékezetben. Így nagyobb hangsúllyal csattan, amint hirtelen kimondom: „Pengével csókol ajkamba a szél.” És ezzel, amint kimondom, hirtelen egy nyolcvanéves úrt pótoltam be anyanyelvi képes szótáramban. Hogy lehet, hogy eddig nem így neveztem ezt az érzést. Egy huszadik századi költő is tud tehát olyan kifejezést találni a legősibb, embert környező jelenségre, amellyel mióta ember él a földön, szinte naponta találkozik. Egy új, húsz-huszonegyedik századi költő is tud olyan ősemberi módon nyelvben gondolkozni, mint ahogy azt az első emberpárnak kellett volna kimondania már, ott, az Édentől keletre. Milyen költő Zalán Tibor, azt Jankovics József szűrőjén keresztül próbálom mérlegelni, de a tény, hogy Zalán Tibor költő, a szónak ősi, irodalomtörténeti fogalmával mérve – ezzel eldöntetett. Máris szégyellhetem magamat, hogy az eddigi leltáramból kimaradt. Beszédkészségem nyolc évtizedes lemaradását kell pótolnom. Igazam volt tehát, amikor első nekifutás után pár nappal ezelőtt Száraz Miklós

György barátomnak a telefonba mindkettőnk megnyugtatóra kimondtam: Zalán Tibor: költő.

Aztán mindjárt, a következő oldalon egy újabb verszárás: „Lábunk kalimpál a végtelenben”. Ez már talán a régi versek tudósának ötlött kedves sorként a szemébe? Vagy egy jól sikerült Villon-követés lehetne, Faludi-utánérzéssel? De ha a modor mögé tekintek az utolsó szó távlatával, és elé olvasom magának a teljes versnek – a nem haláltáncos-balladás formálásbeli, hanem a drámát és elégiát összefonó, idillt és végveszélyt a mindennapok esélyes-esélytelenségében összeszövő létmódra kérdező, tragic joyt megélt létdráma értelmében olvasható –, világra kérdezőként fogadom? „Így telelnek ki ketten.” Ezt már nézi énbennem is a gyermek örömmel. És ha az egész versszakot ideidézem, akkor már mintha az én huszadik századi történet szemléletet megélt emberpárról olvasnám a megrendítő sorokat:

Apját Lipák úrnak hívja,
szerelmét Csill'nek, ha szólítja,
s mondja neki:
élünk albérletben,
gyönyörű-fájó elvérletben,
majd heverünk a fűvön, a kertben.
Így telelnek ki ketten,
Lábuk kalimpál a végtelenben

Végül pont nélkül, nyitva hagyottan. Ugye, ez már megint egy másik vers? Fél évszázad óta mondom, írom és fájom, hogy az ember mögül kisöpörte önmagát a történelem. Megszűnt a létünk folyamatossága. Nemrég írtam le, hogy két oly igen ellentétes költő, mint Nemes Nagy Ágnes és Sinka István miként siratja el a „mesterek utcáját” és a „mesterek uccáját”, Hans Sachs mestereit és dalnokait. Én ezt furcsa módon, ugyanakkor, a hatvanas évek végén, Ratkó József, Ágh István és Tandori Dezső kortársaként a megmozdult világ átérzésében, a *Harangszó a tengerészért*, *Az ének megmarad* és a *Vissza az égbe* maradandó remekeit közlő szerkesztőként éppen Weöres Öregéjének gyermekszemmel átértett világfájdalmas öreg bölcsességében fedeztem fel valaha. Magányos sorsra kárhoztatottan élni világra dobott létezésünket? De hát akkor mi végre is lettünk? Hogy mi tudjuk is azt, amit

a többi élőlény csak átél, mi még szenvedjünk is miatta? Ennyire elsöpört volna az egyes ember fölül-mögül a történelem mindent? A múltat végképp eltörölni? Azt már nem! Jöjjön a költészet. Kedvenc mondatom a mi korunk világirodalmából Yeats egyik utolsó verse. Magyarra fordíthatatlan, de így is érthető:

Hector is dead and there's a light in Troy;
We that look on but laugh in tragic joy.

De minek is lefordítani! Idézem inkább Zalán Tibor eddig csak szétcsócsált versének egészét, címével együtt:

Kert

Elszáradt a kertben a mák.
S hogy lehullottak gyümölcsei,
visszalótt a szélben a faág.
De nincs a kert.
Senki sem hevert a
fűvön. Az a világ...

... a költő kitalál
valami édes, puha asszonyt,
vele hál
s megöleli a halál.
Kitalál kertet, elszáradt mákkal,
csenevész körtefákkal,
fűvet, ahol meztelen hever.
S kitelel így – ha kitelel.

Apját Lipák úrnak hívja,
szerelmét Csill'nek, ha szólítja,
s mondja neki:
élünk albérletben,
gyönyörű-fájó elvérletben,
majd heverünk a fűvön, a kertben.
Így telelnek ki ketten,
Lábuk kalimpál a végtelenben

Ez a költő mindent tud, amit egy költőnek tudnia kell. A mesterségből. És mindent, amit egy embernek ismernie kell az emberi létből. És mint ilyen, tudja, hogy a múlt században a történelmet mögölünk kisöpörő kataklizmák nem egyedüliek.

Maga a történelem menete ilyen. De azt is tudja, hogy ellenében van valamilyen erő, ami a folyamatosságot mindennek ellenére összetarthatja. Ha mi is úgy szeretnénk. Ohajtva sejtjük. (Rövid o-val, mint Berzsenyi írta! És amit a nyomdászok mindig át is javítanak.) És mindezt magában a költészetben megtalálni.

Zalán Tibor ekként szinte minden formáltságában ismeri a költői múltat. Szinte a modoroságig – mondhatnám elnagyoltan. Pedig éppen hogy mélységes mélyéig. Mert tudja, honnan csavarhat egyet rajta, ismeri a formulák alakzatát és szövegeit. És így tudja, hol vegye fel a szálát a továbbszövéshez.

Gyermekkoromban nálunk lakott – életünk menetében végig is kísért korról korra, városról városra – egy valahai szövőgyári munkáslány. Fiaim Böbinek hívták az akkor ismert tévés mesefiguráról, Böbe babáról. Amikor én voltam gyerek, anyámat tanítgatta szőnyegszövésre, apám meg mintákat rajzolt örmény imaszőnyegekről. Ma is ott vannak falunkon művei. Műveink! Mert apró kezemmel én is ott csomóztam egy-egy részletet benne. Nézem a falunkat, a kertet mindig elviheti valamilyen vihar, emberi büntett. De amíg a művet, amellyel a kert képzetét a magunk számára – még ha bármilyen melankolikusan is,

de – emlékezetünkbe tudjuk idézni, addig az értelmet magunkkal hordozzuk a Kert emlékezetére. A Kertért az ember köszönete: tudatos, szabad akarattal vállalt részvétele a kert képzetének továbbszövésében. Az élet által életben tartott költészet megszenvedett léteztetése. Az Éden emlékezte az Édentől keletre is.

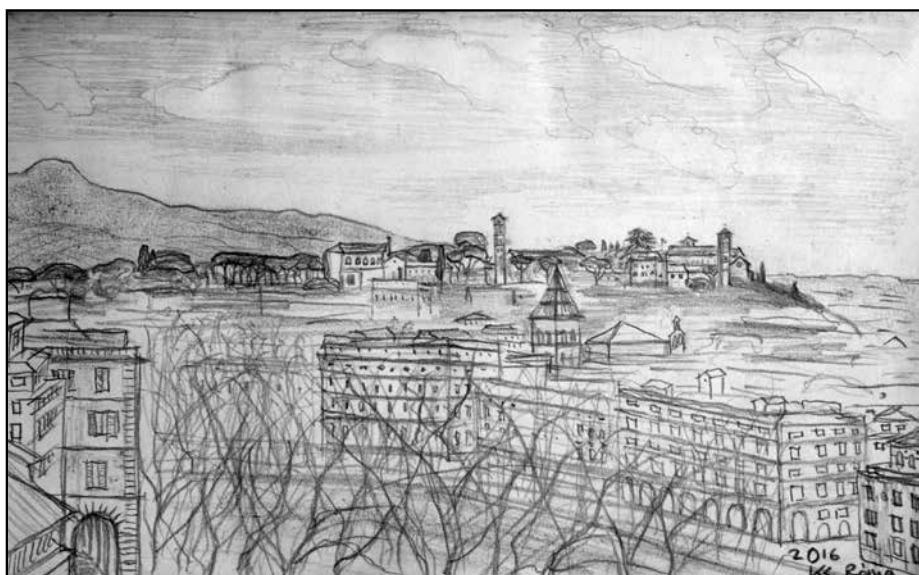
Amikor Zalán Tibor betört a szakmába, én hátat fordítottam az irodalmi életnek, és nevet cseréltem: lettem Szabó Lőrinc-kutató, egyetemépítő. Ha visszatérek a kritikai életbe, talán éppen vele kell kezdenem...

...mert mindent tud, amit egy költőnek tudnia kell. És mindent átélt, amit egy embernek tapasztalnia kell, és meggondol mindent, ameddig a gondolat kiterjed. Akár a legnagyobb is lehetne. Lehetne? Vajon csak lehetne?

(Szepesi Attila: 56 vers, Nap Kiadó, Budapest, 2016)

(Fekete Vince: Vak visszhang, Válogatott és új versek 1995–2015, Sétatér Kulturális Egyesület, Kolozsvár, 2015)

(Zalán Tibor legszebb versei, válogatta, szerkesztette és az utószót írta Jankovics József, AB-ART, Budapest, 2016)

Róma Borromini-loggiájáról